

Descripció del St. Crist de Bormio i noves llegendes històriques

per **Jaume Torres i Gros**
Cronista Municipal de Bellpuig

Sembla clar que té relació amb l'estil de Crucifix Romànic de Catalunya. Fou portat des de Bormio cap a Bellpuig el 1623. Desaparegut i cremat durant la revolta militar i civil de 1936, la imatge es conserva fotografiada amb tot el conjunt de l'altar barroc. Era, sembla, amb les característiques de l'actual, si bé li fou afegida una gran cabellera i barba i mig vestit des de la cintura fins a tapar-li els genolls amb una tovallola blanca, adornat tot ell al gust i estil dels santcrists de l'època (segles XVIII al XX); no portava corona i tenia un aspecte de Crist sofrent, lleig, sense pintar i color natural fosc.

L'actual, la seva procedència és Bormio (Alps d'Orlez), Itàlia. Datació 1953. Mides imatge: 1'67 m alt sense corona, i 1'70 m llarg imatge braços; la creu 2'50 m per 1'90 m, esculpida per Jaume Perelló, que sembla vol imitar l'antic Santcrist cremat; obrat a Bormio, fet per encàrrec des de dita població.

Imatge de talla de fusta d'aspecte sofrent i no coronat amb corona d'espines, ja que sobre la testa hi porta una corona de sant més gran que el cap formant un sol doblat que hi sobresurten uns rajos de punxa; la seva cabellera forma una visera partida per la meitat, oberta cap als costats, amb un ampli front on es podria posar la corona d'espines. Té unes remarcades celles i nas llarg i punxent, els ulls mig oberts representant el somni i tancant-se davant l'evident mort, la boca mig oberta amb el llavi superior cap a dalt amb expressió de sofriment. Té, en efecte, el cap caigut a la dreta i els braços inclinats en posició penjant, però la intencionalitat de l'escultor esdevé totalment expressada en els trets de la cara, que es mostra dolorosa en extrem sofriment, forma especialíssima que, és semblant, dins l'art romànic al Crist de Bagà, com a estil d'art que intenta imitar, cosa que cal considerar ja com a obra de transició del romànic. No porta bigoti ni barba.

Els braços en posició de penjats, prims, amb els colzes sobresortits i arrodonits, i l'avantbraç és musculat a proporció del cos; té les mans planes de llargs dits on sobresurten els claus.

El cos té un pectoral, arrodonit, deixant el centre enlairat i ample; el costellam és bastant marcat i el llombrícol és remarcadament damunt un ventre semibombat.

La tovallola blanca sense ornaments és molt alta, i amb plecs i nus a l'esquerra que el tapa fins els genolls. Les cames creuades, la dreta sobre l'esquerra, traspassades per un clau sobresortit; peus grans i ben marcats, igualment les mans; la creu de fusta llisa i plana d'uns quatre dits de gruix, al cap de dalt porta el rètol o pergamí on diu INRI.

Tot ell forma un conjunt amb una certa semblança amb el crucifix de Bagà, del Museu Episcopal de Vic.¹ El conjunt de la imatge i la creu és pintat de fosc natural. A més, en no portar corona normal ni barba, fa que sigui un xic original; més d'un l'anomena el St. Crist Negret de Bellpuig.

Bé a la vegada caldria fer-li una mica d'història. De fa uns anys he recollit els següents documents relacionats amb un St. Crist romànic dit de Bellpuig. L'historiador Josep Gudiol i Ricart, escriu el 1950 a Madrid un estudi "Pintura e imageria románica", *Ars Hispaniae*, vol VI, pàg. 24; descriu la imatge "Majestat Batlló" i diu: "Es relacionen amb aquesta obra les Majestats de l'església parroquial de Beget i de Sant Joan de les Fonts, aquesta última al Museu Diocesà de Girona; la Majestat de Beget presenta el cap lleugerament inclinat, i al revés té un reconditori per guardar-hi relíquies. La de Sant Joan de les Fonts presenta identitat amb la Batlló: conserva la mateixa inscripció i presenta al revés de la creu els símbols dels evangelistes i una decoració de motius vegetals.

El Museu de Vic conserva les Majestats de Lluçà i de Sant Salvador de Bellver, d'identica factura i policromia, procedents, possiblement, d'un taller comú.

Procedent d'Organyà és la imatge policromada del segle XII, reddecorada posteriorment, que es conserva al Museu d'Art de Catalunya; al mateix museu es guarda la Majestat procedent de Travesseres, Martinet, datable cap el 1200 i amb policromia posterior. Gudiol relaciona aquesta imatge amb les d'Angostrina, *Bellpuig*, i la Llacuna, i amb les de Sant Boi de Lluçanès i de Lluçà (Museu de Vic), totes elles seguint el model de la Majestat Batlló.

L'altre tipus iconogràfic de Crist és el Crist sofrent. L'origen d'aquesta representació sembla ser occidental, en contraposició amb el Crist Majestat. Aquest presenta el cos descobert, només vestit amb el perizònim, o peça de roba que li cobreix les cames des dels malucs fins als genolls. El seu cos, que presenta moltes vegades el rostre del martiri, està clavat a la creu amb tres i quatre claus.» D'aquestes característiques és el nostre santcrist de Bormio.

Un altre estudi sobre el nostre tema el trobem al llibre "*El romànic català*", *Pintura*, per Santiago Alcolea i Joan Sureda. Barcelona, 1975, pàg. 62: «...Per

1).- "Catalunya romànica". Tom XXII. Museu Episcopal de Vic (Crucifix de Bagà) pàgs. 89-90. Barcelona 1986.

a l'artista o més aviat per al teòleg del romànic, la creu és símbol del trimorf de Crist i testimoni del seu poder. El tipus del Crucificat Triomfant és propi de la imatgeria (Majestat Batlló, de Caldes de Montbui, de Beget, de la Pobla de Lillet, de St. Joan les Fonts, de St. Boi de Lluçanès, de *Bellpuig*, de les Planes d'Olot, etc.). Es vesteix amb llarga túnica cenyida a la cintura; el seu cos no presenta cap moviment, els braços s'obren perpendicularment al tronc, les mans presenten el palmell, el rostre, frontal o lleugerament inclinat, ulls desclosos, barba, cabell traçat cal·ligràficament que arriba a penjar».²

De fet, no he pogut veure mai aquest santcrisr romànic de Bellpuig, i alguns em diuen que deu ser el dit "de Bormio antic", però és possiblement un altre santcrisr. Si bé com a parròquia a l'antic bisbat de Vicsols es menciona la nostra de Bellpuig. Per altra banda l'historiador Antoni Bach escrigué: «Degut a l'interès que havien tingut els comtes de Barcelona i Urgell que fossin repoblats aquests terrenys, que romangueren molts anys erms i despoblats, acudí ací molta gent de les comarques del Solsonès, del Llobregat, de Vic i de les muntanyes del Segre i Pallaresa; ho indiquen prou bé els patronímics de Santpedor, de Bagà, de Banyoles, de Josa, d'Isanta, de Rialb, de Sellers, de Pinós, de Pujalt, de Lluçà, etc. Aquests noms de personatges de comarques de la Catalunya vella donen a entendre que, junt amb els cavallers, gent de paratge i pagesos es van establir en aquests pobles...» Pàg. 34.³

Aquest santcrisr romànic de Bellpuig, sembla que podria haver estat portat pels repobladors i conqueridors de les comarques urgellenques cap a l'any 1200.

Per altra part m'han comunicat que a la Generalitat Valenciana hi ha el llibre "Napolí" on s'explica que per la conquesta de Nàpols i Sicília les naus dels almiralls catalans portaven al seu vaixell insígnia un Crist venerat per les terres conquerides a ponent. Aquest Crist va ser patrimoni dels Cardona, mandataris imperants de les terres italianes. Això ens portaria a una explicació d'una tornada del santcrisr que procedia de les nostres terres. A la desfeta del predomini català a Itàlia la major part dels béns dels conqueridors foren objecte de saquejament pels revoltosos amb cremades i destrosses. Amb les llegendes populars construïren la història nova, de la qual Isabel de Casanova, serventa dels Cardones a Itàlia, junt amb el que pogueren portar els Cardones s'emportava el santcrisr cap a les possessions feudals dels seus senyors a Catalunya.

Al periòdic local i comarcal "El Pregoner d'Urgell" nº 214-215 consta un estudi titulat "El Sant Crist de Bormio que té Bellpuig" on diu: «Les arrels dels fets històrics i les circumstàncies perquè fou portat a Bellpuig foren documentades per anteriors historiadors i consten als llibres de la cofraria del Sant Crist. breument, sembla que fou així: vers l'any 1618 sorgí una guerra civil a la Vall entre protestants i catòlics (...), l'any 1620 els protestants saquejaren la ciutat de Bormio (...), foren cremades les esglésies i totes les seves imatges; entre elles el Sant Crist el qual quedà fumat i no va cremar-se, per la qual cosa els cristians

2).- "El romànic català, Pintura". S.ALCOLEA i J. SUREDA. 1975 Barcelona.

3).- "Bellpuig i la seva antiga baronia", ANTONI BACH, pàg. 34. Barcelona 1972.

l'anomenaven miraculós. Degut als fets, les tropes espanyoles comanades pel governador de Milà, Don Llorenç Gómez de Figueroa, Duc de Fera, són portades a la Vall per protegir els seus habitants. La popularitat de la imatge anava augmentant i sembla ser, segons contenen els cronistes bormionesos, que tant l'esposa del duc de feria, Francesca de Cardona, com la seva serventa, Isabel de Casanova, proposaren fer l'adquisició de la imatge del Crist de Bormio...»⁴

El posar-se a esbrinar tot això és perillós per atacar creences molt arrelades, i la divulgació sols portaria problemes, millor ignorar-ho. Els pares franciscans del monestir de St. Bartomeu de Bellpuig crec que tenien el desllorigador en els documents portats el 1836 a l'arxiu franciscà d'Aransagu (País Basc); en aquells documents penso que hi consten escrits relacionats amb tot això, però són secrets de l'orde, i no volen intrusos.

Del santcríst de Bormio sorgí una altra llegenda d'un altre santcríst de Bellpuig que es troba avui a Vallbona de les Monges; fou publicada en "El Pregone d'Urgell" nº 83, 1983; l'article és titulat "El Sant Crist de Bellpuig", on es diu clarament que «Bellpuig des de la reconquesta segur que com a poble cristià havia de tenir un St. Crist (...), desmentint el que la parròquia no havia tingut cap altre St. Crist fins el que vingué de Bormio, ...el 1559 ens visità el bisbe Maja i visionà a Bellpuig l'església i els seus altars, entre ells l'altar del Cos de Crist... L'any 1573 l'arquebisbe Cervantes constituïa la Confraria del Nom de Jesús o de la Puríssima Sang i se li farà un altar a l'església parroquial nova...»

L'any 1623 arriba a la vila de Bellpuig el St. Crist de Bormio portat per na Mª Isabel de Casanova, que era filla de Bellpuig (altra llegenda diu que és de Preixana). L'acta de donació a la Confraria de la Puríssima Sang l'any 1626 en una clàusula diu que tindria vot a dita confraria en qüestions de "Treta" de l'altar per a fer processons de dit Santcríst el seu nebot Rnt. Fran. Cordellana i de Casanova, que era el parent d'Isabel (resident a Preixana).

Als volts de l'any 1670 vivien a Preixana els descendents d'Isabel de Casanova que tenien la facultat de donar llicència per a treure la imatge del Santcríst. A la casa on visqué aquesta família encara es conserva un grup escultòric del segle XVII, que havia de formar un calvari; hi manca el Santcríst (segur era del segle XVI). «...A la veïna població de Preixana la casa que guarda les escultures essent l'anomenada antigament ca l'Arqués, trobant dues imatges, la de la Verge Maria i la de Sant Joan, conegut en la població per les "beates" i els seus actuals propietaris em digueren que el seu avi va portar el Santcríst que hi falta, amb un carro, a Maldà, on vivien els descendents dels Arqués, i que les dues imatges es quedaren a la seva antiga casa de Preixana situada davant l'Ajuntament.

Vaig traslladar-me a Vallbona de les Monges, portat per veus que parlaven d'un Santcríst anomenat de Bellpuig, em dirigí a cal Pons on em va rebre el senyor Joan Montseny i Arqués i senyora. Em varen explicar la història del

4).- "El Pregoner d'Urgell", nº 214-215. Extraordinari Festa Major, 1988, article "El Sant Crist de Bormio que té Bellpuig", JAUME TORRES.

Imatge del Santcrist de Bormio.

Santcrist que coincideix amb la de Preixana. Per una tradició s'havia efectuat un canvi traslladant la imatge de Preixana cap a Maldà, a cal Arqués, sobre l'any 1914. Desapareguda la família a Maldà passà a Ramona Arqués i Gaya, mare de l'actual propietari; aquest el féu restaurar a Barcelona per mitjà de la Llibreria Güell de Tàrraga, una vegada restaurat el Santcrist es quedà a Vallbona de les Monges, on el guarden amb gran estima en una capella dedicada en sa pròpia casa.»⁵

Aquest santcrist dit de Bellpuig sembla que era el de la Confraria de la Puríssima Sang cedit a Mª Isabel de Casanova en gratitud conservant-lo així els seus descendents. Dit santcrist continua portant el nom del seu origen.

* * *

Capella del Santcrist de Bormio.

5).- "El Pregoner d'Urgell", nº 83. Bellpuig, article "El Sant Crist de Bellpuig", JAUME TORRES.